

การจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ในประเทศไทย

Restricting Freedom of Opinion and Expression in Thailand

ปิ่นบุญญา ล้ามะนา¹

บทคัดย่อ

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองทั้งในกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของรัฐในฐานะเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบอบประชาธิปไตย แต่เสรีภาพดังกล่าวมิใช่สิทธิเด็ดขาด รัฐจึงมีอำนาจในการจำกัดเสรีภาพของประชาชนได้ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 กำหนดหลักการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกไว้ซึ่งถือว่าเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับและนำไปบัญญัติไว้ในเอกสารทางกฎหมายฉบับสำคัญทั้งในทางกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของรัฐ รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อย่างไรก็ดี การใช้อำนาจรัฐเพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชนในหลายกรณีได้เป็นไปตามหลักการจำกัดเสรีภาพนำมาซึ่งความขัดแย้งและความแตกแยกในสังคมไทย บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์การจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชนในประเทศไทย อันจะช่วยกระตุ้นให้หน่วยงานรัฐตระหนักถึงการเคารพเสรีภาพของประชาชนโดยใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างระมัดระวังผ่านการตีความอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ส่งผลกระทบต่อการใช้เสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุดอันเป็นส่วนสำคัญในการลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในสังคมไทย

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

คำสำคัญ: การจำกัดเสรีภาพ, เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น, เสรีภาพในการแสดงออก

Abstract

Freedom of opinion and expression is universally recognized in the international law and internal law as the fundamental right and freedom that is cornerstone of democracy system but the freedom is not absolute right so the state has the power to restrict its. The International Covenant on Civil and Political Rights 1966 provided the principles of restrictions that recognized and applied to legal documents including the Constitution of the Kingdom of Thailand 2017. However, the state authorities used the power is unlawful in many cases and cause the conflict. This article aims to present the restriction of freedom of opinion and expression in Thailand which stimulate the state authorities must respect the freedom of opinion and expression and used power carefully by strict interpretation and provided by law that is minimum effect which can reduce the conflict that may happen in Thailand.

Keywords: Restricting Freedom, Freedom of Opinion, Freedom of Expression

บทนำ

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางเพราะการใช้

อำนาจปกครองบ้านเมืองของผู้ปกครองนั้น จำต้องสอดคล้องกับเจตจำนงร่วมกัน (General Will) ของประชาชน ผู้ปกครองจะรับรู้ได้ก็ด้วยอาศัยการรับฟังความคิดเห็นและพิเคราะห์การแสดงออกของประชาชน ทั้งนี้ การความคิดเห็นและการแสดงออกอย่างใด ๆ ของบุคคลย่อมต้องอยู่บนพื้นฐานของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้านและหลากหลาย เพราะประชาชนคงมีอาจตัดสินใจผิดพลาดหรือความเชื่อในเรื่องหนึ่งเรื่องใดได้หากปราศจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นของตนกับบุคคลอื่นอย่างเสรี เมื่อกล่าวถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกนั้นจึงหมายความรวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับและเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ ด้วย สำหรับประเทศไทยได้มีบทบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ แต่การใช้เสรีภาพดังกล่าวนั้นเป็นการใช้เสรีภาพของปัจเจกชนโดยแท้ซึ่งหากปราศจากการควบคุมหรือจำกัดขอบเขตแล้วย่อมก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ รัฐจึงมีอำนาจตรากฎหมายเพื่อจำกัดการใช้เสรีภาพของประชาชน

ปัจจุบันเป็นยุคที่ประชาชนมีความรู้และตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพของตน ประกอบกับเป็นยุคดิจิทัลที่ทุกคนสามารถสื่อสารถึงกันอย่างไร้ข้อจำกัดทั้งในด้านระยะเวลา ภาษาและพรมแดน ส่งผลให้รูปแบบหรือวิธีการในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของประชาชนมีความหลากหลายและรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในหลายกรณีเกิดขึ้นโดยฉับพลันและปราศจากการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องอันนำไปสู่การบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร การสร้างข้อมูลที่เท็จหรือความเข้าใจข้อมูลที่คลาดเคลื่อนได้ง่าย รัฐจึงจำเป็นต้องใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อจำกัดขอบเขตการใช้เสรีภาพของประชาชนให้อยู่ภายใต้หลักของกฎหมาย แต่การใช้อำนาจเช่นนี้นี้อาจกระทบกระเทือนต่อการใช้เสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นเหตุของข้อขัดแย้งเกี่ยวกับความเหมาะสมหรือขอบเขตการใช้อำนาจรัฐในการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชนอย่างกว้างขวางในสังคมไทย บทความนี้ผู้เขียนจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชนในประเทศไทย โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก เป็นคำนิยามของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก

ของประชาชนโดยพิจารณาจากบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องดังที่ปรากฏในตราสารด้านสิทธิมนุษยชนฉบับสำคัญในทางกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายของประเทศไทย ส่วนที่สอง คือ หลักแห่งการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชนตามกฎหมาย โดยแบ่งเป็นข้อจำกัดตามกฎหมายระหว่างประเทศฉบับสำคัญ ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 และกฎหมายภายในของประเทศไทย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ส่วนที่สาม เป็นบทวิเคราะห์การใช้อำนาจรัฐอันเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชนในประเทศไทยและส่วนสุดท้าย ได้แก่ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

คำนิยามของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานประการหนึ่งที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคม มนุษย์ทุกคนเกิดมามีความรู้สึกนึกคิดของตนและต้องสื่อสารต่อไปยังผู้อื่นด้วยการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เสรีภาพในการความคิดเห็นและการแสดงออกจึงเป็นเสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนพึงมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ แม้จะมีได้มีผู้ให้ความหมายของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกไว้อย่างชัดเจน แต่เมื่อพิจารณาเอกสารทางกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนฉบับสำคัญ ทั้งในกฎหมายระหว่างประเทศระดับสากลและภูมิภาค และกฎหมายภายใน พบว่า มีบทบัญญัติที่กำหนดคำนิยามของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกโดยสอดคล้องกัน

กฎหมายระหว่างประเทศ

ข้อ 19 แห่ง ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 กำหนดว่า ทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก (Freedom of Opinion and Expression) รวมถึงเสรีภาพที่จะยึดถือเอาความเห็นนั้นโดยปราศจากการแทรกแซง

อีกทั้ง เสรีภาพในการแสวงหา รับและส่งข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดผ่านสื่อใด ๆ ได้โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเขตแดน² และต่อมาภายหลังจากการตรากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 อันเป็นเอกสารที่สำคัญอีกฉบับหนึ่งขึ้นก็พบว่า ข้อ 19 กำหนดรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของบุคคลไว้ในทำนองเดียวกัน คือ ทุกคนมีสิทธิที่จะมีความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง สิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออกนี้รวมถึงเสรีภาพในการแสวงหา รับและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความคิดทุกประเภทโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ไม่ว่าด้วยวาจา เป็นลายลักษณ์อักษรหรือการตีพิมพ์ในรูปของศิลปะ หรือโดยอาศัยสื่อประการอื่นตามที่ตนเลือก

ในส่วนของตราสารด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้องค์ระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค (Regional Organization) ก็ได้กำหนดให้รัฐสมาชิกมีหน้าที่ส่งเสริมและคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชน ได้แก่ อนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐาน ค.ศ. 1950 (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedom) อนุสัญญาอเมริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1978 (American Convention on Human Rights 1978) กฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิปวงชน ค.ศ. 1986 (The African Charter on Human and Peoples' Rights) และข้อ 23 ของปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

²The Universal Declaration of Human Rights, Article 19 “Everyone has the right to freedom of opinion and expression; this right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers”

กฎหมายไทย

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและภาคีสมาชิกของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้รับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกไว้ในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ปรากฏบทบัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพดังกล่าวใน มาตรา 34 ความว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน

เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น”

การรับรองเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนในเอกสารทางกฎหมายฉบับสำคัญเป็นการยืนยันถึงความสำคัญและความจำเป็นของการคุ้มครองเสรีภาพดังกล่าวในฐานะที่เป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์และเป็นสิทธิที่เป็นพื้นฐานของสิทธิอื่น ๆ หลายประการ เช่น สิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา สิทธิในการร่วมประชุมอย่างสงบ ดังนั้น รัฐจึงมีหน้าที่ในการส่งเสริมและคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีประชาชนเป็นศูนย์กลางเนื่องจากสิ่งที่สำคัญที่ประชาชนจะต้องมีคือความเป็นอิสระมีเสรีภาพที่จะมีความคิดเห็นของตนเอง และเมื่อมีความคิดเห็นแล้วก็จะต้องสามารถแสดงออกซึ่งความคิดเห็นได้ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ความเป็นประชาธิปไตยได้พัฒนามีความเจริญก้าวหน้าต่อ ๆ ไป (สมชาย กษิติประดิษฐ์, 2552: 120)

หลักแห่งการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการแสดงออกของประชาชนตามกฎหมาย

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ย่อมหมายความถึง บุคคลนั้นต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบพิเศษควบคู่ไปด้วย การใช้เสรีภาพของบุคคล จึงต้องดำเนินไปควบคู่กับหน้าที่และความรับผิดชอบต่อผู้อื่นเพราะสิทธิมนุษยชนเป็น สิทธิขั้นมูลฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงมีอย่างเท่าเทียม การแสดงออกของบุคคลในฐานะ ปัจเจกชนตามกฎหมายย่อมต้องมีขอบเขต ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือก่อให้เกิด ภัยอันตรายแก่สังคม หรือความมั่นคงของรัฐ การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกจึงอาจ กระทำได้โดยอาศัยอำนาจบัญญัติตามกฎหมาย

กฎหมายระหว่างประเทศ

ข้อ 19 (3) แห่ง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กำหนดให้ข้อจำกัดของการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติและจำเป็นเพื่อเป็นการเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียง ของบุคคลอื่น หรือการรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการ สาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน อันเป็นการสะท้อนว่าเสรีภาพดังกล่าวเป็น เสรีภาพของปัจเจกชนโดยแท้ トラบใดที่การแสดงออกของบุคคลนั้นไม่กระทบสิทธิของ ผู้อื่นหรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อสังคมโดยรวมแล้ว การใช้เสรีภาพเช่นว่านั้นย่อม สามารถกระทำได้โดยรัฐไม่อาจเข้ามาแทรกแซง อาจกล่าวได้ว่า กติการะหว่างประเทศ ฉบับดังกล่าวมิได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่จะต้องคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออกของ ประชาชนเพียงอย่างเดียวแต่กำหนดให้รัฐมีอำนาจตรากฎหมายเพื่อจำกัดการใช้ เสรีภาพดังกล่าวด้วย เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกจึงมิใช่ เสรีภาพที่สมบูรณ์แต่ประการใด หากแต่ขอบเขตของเสรีภาพของประชาชนในแต่ละ ประเทศจะมีมากหรือน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับเหตุความจำเป็นและเงื่อนไขของแต่ละ ประเทศที่ได้กำหนด (วนิดา แสงสารพันธ์, 2556: 25)

วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2

เมื่อพิจารณาข้อจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกตามข้อกำหนดของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแล้วพบว่า การใช้อำนาจของรัฐจะต้องกระทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและการตีความถ้อยคำตามบทบัญญัติเช่นนั้นจะต้องเป็นไปอย่างเคร่งครัด โดยอาจแยกพิจารณาองค์ประกอบสำคัญอันเป็นหลักแห่งการจำกัดเสรีภาพไว้ 3 ประการ คือ

1. เป็นไปตามกฎหมาย (Provided by law) คำว่า “กฎหมาย” นั้น ศาลสิทธิมนุษยชนระหว่างอเมริกา (Inter-American Court of Human Rights: IACHR) ได้ให้ความเห็นว่า ไม่หมายความรวมถึงกฎหมายของฝ่ายบริหารที่มีผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เนื่องจากการจำกัดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนไม่อาจกระทำได้โดยอำนาจของรัฐบาลหรืออยู่ภายใต้ดุลพินิจของรัฐบาล หากแต่ “กฎหมาย” ในที่นี้หมายความถึงกฎหมายที่ตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติและได้ประกาศใช้ตามกระบวนการภายในของแต่ละรัฐนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ฝ่ายนิติบัญญัติอาจกำหนดให้มีการมอบอำนาจให้แก่ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายปกครองตรากฎเกณฑ์ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายอันมีผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้ภายใต้กรอบดุลพินิจที่เหมาะสมอีกด้วย (วนิดา แสงสารพันธ์: 26) ทั้งนี้ บทกฎหมายที่รัฐตราขึ้นอันจะมีผลเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะต้องมีความชัดเจนเพียงพอเพื่อมิให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถใช้ดุลพินิจเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามอำเภอใจ

2. มีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับข้อกำหนดของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กฎหมายซึ่งจะส่งผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชนได้จะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อการเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่นหรือเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือสุขภาพของประชาชนหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยกฎหมายที่ตราขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังกล่าวมักเป็นกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องหนึ่งเรื่องใด ดังนี้ (International Center Not-for-Profit Law, 2014)

1) กฎหมายเกี่ยวกับการก่อกบฏต่อรัฐ (Law criminalizing national betrayal)

- 2) กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันผู้นิยมวิธีการที่รุนแรงและการก่อการร้าย (Law preventing extremism and terrorism)
- 3) กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมสื่อ (Law regulating the media)
- 4) กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลและเทคโนโลยีการสื่อสาร รวมถึงอินเทอร์เน็ต (Laws governing information and communications technology (ICT), including the internet)
- 5) กฎหมายเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทและการใส่ร้ายโจมตี (Laws prohibiting defamation and libel)
- 6) กฎหมายที่จำกัดเนื้อหาของข้อมูลบางประเภท (Laws retracting specific categories of content)

3. การกระทำเท่าที่จำเป็น (Necessary) และจะต้องเป็นวิธีการที่ส่งผลเป็นการจำกัดเสรีภาพให้น้อยที่สุด เงื่อนไขนี้กำหนดขึ้นเพื่อปกป้องวัตถุประสงค์ตามที่ระบุไว้ก่อนเป็นการสร้างมาตรฐานสูงขึ้นแก่รัฐในกรณีของการกำหนดมาตรการใด ๆ อันมีผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งคำว่า “จำเป็น” นั้น ศาลระหว่างประเทศจะประเมินหรือให้คุณค่ากับคำว่าจำเป็น เป็นเงื่อนไขสองประการ กล่าวคือ ข้อจำกัดนั้นเป็นเรื่องด่วน (Pressing) หรือไม่ หรือเป็นความจำเป็นอย่างแท้จริง (Substantial Need) ในการกำหนดข้อจำกัดนั้น ๆ หรือไม่ ประการที่สอง มาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นข้อจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกนั้นจำเป็นที่จะต้องมีความเชื่อมโยงอย่างมีเหตุผลกับประโยชน์สาธารณะที่มุ่งคุ้มครอง ซึ่งในกรณีนี้รัฐจำเป็นที่จะต้องออกแบบข้อจำกัดนั้นอย่างระมัดระวังเพื่อมิให้มาตรการนั้น ๆ รุกล้ำเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจนเกินสมควร ดังที่ศาลสิทธิมนุษยชนระหว่างอเมริกันได้ให้ความเห็นว่า กรณีที่รัฐมีหลายทางเลือกใช้ข้อจำกัดขั้นต่ำที่สุด ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนที่อยู่เหนือกว่านั่นเอง (วนิดา แสงสารพันธ์: 27) และภายหลังจากการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพของประชาชนแล้ว รัฐจะต้องจัดให้การติดตามเพื่อควบคุมและประเมินการดำเนินงานของผู้บังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันการตีความโดยมิชอบ (Abuse) หรือการบังคับใช้ไม่สมสัดส่วน (Disproportionate) รวมถึงการเปิดโอกาสให้มีการโต้แย้งหรือเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการกระทำใด ๆ ที่

ไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วย (International Center Not-for-Profit Law Global, 2014)

กฎหมายไทย

มาตรา 34 แห่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติเกี่ยวกับหลักแห่งการจำกัดเสรีภาพไว้สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 โดยให้รัฐมีอำนาจตรากฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพได้เพื่อวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ รักษาความมั่นคง คุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น รักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือป้องกันสุขภาพของประชาชน ทั้งนี้ “กฎหมาย” ที่ในอันที่จะจำกัดเสรีภาพของประชาชนที่นี้ย่อมหมายความถึงกฎหมายที่ผ่านกระบวนการนิติบัญญัติโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญในการตรากฎหมายดังกล่าวขึ้น และยังหมายความรวมถึงกฎหมายองค์กรฝ่ายปกครองได้รับมอบอำนาจจากองค์กรนิติบัญญัติให้ตราขึ้นใช้บังคับแก่ประชาชนเป็นการทั่วไปด้วย (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2543: 184-194)

การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย นอกจากนี้กฎหมายดังกล่าวจะต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

บทวิเคราะห์การจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการแสดงออกของประชาชนในประเทศไทย

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันซึ่งมีบทบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกของประชาชนมีผลใช้บังคับแล้ว แต่การ

ใช้อำนาจรัฐเพื่อจำกัดเสรีภาพในหลายกรณียังคงเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้างจากภาคประชาชนและองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนทั้งภายในและต่างประเทศ เช่น การจับกุมและดำเนินคดีกับนายจตุภัทร์ บุญภัทรรักษา นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเป็นนักกิจกรรมกลุ่มดาวดิน และขบวนการประชาธิปไตยใหม่ ตามความผิดในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 และพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 มติที่ประชุมคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติครั้งที่ 29/2559 สั่งระงับการออกอากาศรายการทางช่อง Voice TV เนื่องจากคณะกรรมการวินิจฉัยว่าเนื้อหาของรายการดังกล่าวมีลักษณะขัดต่อประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อย ฉบับที่ 97/2557 และ 103/2557 การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงตามคำสั่งหัวหน้า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 3/2558 พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558 และประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 7/2557 มีคำสั่งให้ขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทยยุติการจัดเวทีนำเสนอและรับฟังความคิดเห็นต่อร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. จัดโดยองค์กรเครือข่ายภาคประชาชนและผู้หญิงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งต่อมาปรากฏรายงานผลการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ 643/2560 (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2560) ว่า คณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่า การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงนั้นขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่มุ่งคุ้มครองเสรีภาพของประชาชน ทั้งยังไม่สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ประเทศไทยเป็นภาคี

นอกจากนี้ รัฐยังใช้อำนาจในการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือความมั่นคงอย่างเข้มงวดโดยบังคับใช้มาตรการเพื่อควบคุมหรือปิดกั้นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐเห็นว่าอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งอันเป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยในสังคมและเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งรัฐ ทำให้การจัดกิจกรรมเพื่อรำลึกเหตุการณ์สำคัญอันเป็นสัญลักษณ์แห่งการต่อสู้ตามแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของฝ่ายต่าง ๆ ตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างเสรี ผู้เขียนเห็นว่า

การกระทำดังกล่าวของรัฐเป็นการใช้อำนาจเกินขอบเขตของกฎหมาย เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ต้องส่งเสริมและคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่ารัฐบาลนั้นจะมาจากกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ การใช้อำนาจเพื่อจำกัดเสรีภาพของประชาชนจึงต้องอยู่ภายใต้หลักของกฎหมายเสมอ โดยวิธีการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชนสามารถกระทำได้หลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นด้วยการพูด ลายลักษณ์อักษรหรือการแสดงออกโดยวิธีอื่นซึ่งเป็นการแสดงออกทางคำพูดหรือลายลักษณ์ เช่น ภาพถ่าย การเขียนเลขคณิตศาสตร์เป็นรูปหรือเส้น (วิชญ์ เครืองาม อ่างโน คนโท ก้วนหิน, 2554: 32) การนั่งบนรางรถไฟเพื่อประท้วงการรถไฟ การเดินขบวนล้อการเมืองของนักศึกษา การเล่นละคร การสร้างและการฉายภาพยนตร์ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล อ่างโน คนโท ก้วนหิน, 2554: 32) อีกทั้ง การจำกัดเสรีภาพของประชาชนจะต้องเป็นไปอย่างเคร่งครัดและเท่าที่จำเป็น แต่การใช้อำนาจจำกัดเสรีภาพโดยหน่วยงานรัฐในหลายกรณีเกิดขึ้นเพียงเพราะเจ้าหน้าที่รัฐเกรงว่าการกระทำเช่นนั้นของประชาชนอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยหรือเป็นภัยต่อความมั่นคง หากแต่จะต้องชี้แจงวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้มาตรการจำกัดเสรีภาพอันเป็นเหตุที่จะต้องบังคับใช้มาตรการที่เหมาะสมให้ประชาชนรับทราบด้วย

ทั้งนี้ ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมา รัฐบาลไทยในฐานะรัฐภาคี (State Member) แห่ง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้จัดส่งรายงานว่าด้วยมาตรการต่าง ๆ ซึ่งรัฐได้รับไว้ในอันที่จะทำให้สิทธิที่ได้รับรองไว้ใน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองให้เป็นจริงและว่าด้วยความก้าวหน้าในการอุปโภคสิทธิเหล่านี้ เพื่อส่งไปยังเลขาธิการสหประชาชาติและคณะกรรมการพิจารณารายงานต่อไปตามความใน ข้อ 40 ของกติกาฯ เนื้อหาในรายงานเป็นการชี้แจงข้อสงสัยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติโดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชน ดังนี้ (Office of The High Commissioner of United Nations, 2016)

ประเด็นที่หนึ่ง คือ การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนในช่วงที่มีการจัดทำและการลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่ง

สหประชาชาติได้ให้รัฐบาลชี้แจงเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกในช่วงเวลาระหว่างจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ได้แก่ การเผยแพร่และให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญ มาตรการต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้มีการอภิปรายหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญโดยภาคส่วนต่าง ๆ โดยปราศจากความเกรงกลัวว่าจะถูกดำเนินคดี รวมทั้งขอความเห็นจากรัฐบาลไทยเกี่ยวกับรายงานที่ระบุว่าพระราชบัญญัติการออกเสียงประชามติก่อให้เกิดการจำกัดกลุ่มคนหรือบุคคลในอันที่จะแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนต่อร่างรัฐธรรมนูญ และให้ชี้แจงกลไกที่จะประกันว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้จะเป็นไปโดยสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของที่เกี่ยวกับสิทธิในการเลือกตั้งและการได้รับการเลือกตั้ง

ประเด็นที่สอง คือ ให้ชี้แจงจำนวนคดีทางอาญาที่ดำเนินการตามกฎหมายกับนักสิทธิมนุษยชน สื่อมวลชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมในข้อหาเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท ตามมาตรา 326-328 แห่งประมวลกฎหมายอาญา พร้อมทั้งมาตรการที่จะประกันว่ารัฐบาลจะไม่นำบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ไปใช้จำกัดเสรีภาพในการแสดงออกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท นอกจากนี้ให้รัฐบาลไทยอธิบายเกี่ยวกับมาตรการตามกฎหมายที่จะปกป้องผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์จากการสอดส่องของรัฐบาลซึ่งอาจถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

ประเด็นที่สาม ให้ความเห็นต่อกรณีมีข้อร้องเรียนว่า รัฐบาลพยายามจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกของนักสิทธิมนุษยชนโดยอ้างอำนาจตามประกาศคณะรักษาความสงบที่ 7/2557 และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 3/2558 และมาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญา³ และให้ชี้แจงกรณีรายงานที่ระบุว่า นับตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 สิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมอย่างสงบ

³ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116 บัญญัติว่า "ผู้ใดกระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจาหนังสือ หรือวิธีอื่นใดที่ไม่ได้กระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่การการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต

- (1) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายแผ่นดินหรือรัฐบาล โดยใช้กำลังข่มขืนใจ หรือใช้กำลังประทุษร้าย
- (2) เพื่อให้เกิดความปั่นป่วน หรือกระด้างกระเดื่อง ในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร หรือ
- (3) เพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน ต้องระวางโทษ ไม่เกิน 7 ปี

ถูกจำกัดอย่างรุนแรงโดยการสั่งห้ามการจัดกิจกรรมสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย

รัฐบาลไทยได้จัดทำรายงานเพื่อชี้แจงประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ดังนี้ (Office of The High Commissioner of United Nations, 2017)

ประเด็นที่หนึ่ง รัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอันเป็นส่วนสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ในระหว่างการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ โดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม อีกทั้ง ก่อนการลงประชามติก็ได้จัดให้ผู้ที่เป็นอาสาสมัครออกเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญตามครัวเรือนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน นอกจากนี้ ได้จัดให้มีการสัมมนาและอภิปรายสาธารณะเกี่ยวกับเนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญโดยองค์กรด้านวิชาการ (Academic Institutions) กลุ่มผู้เคลื่อนไหวด้านสิทธิและภาคพลเมืองเข้าร่วม รวมทั้งเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งได้

ในส่วนของพระราชบัญญัติการออกเสียงประชามติ พ.ศ.2559 มีวัตถุประสงค์เพื่อประกันความเป็นธรรมและเมื่อพิจารณามาตรา 7 แล้วพบว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้รับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญซึ่งได้กระทำลงโดยสุจริตและเป็นไปตามกฎหมาย การกำหนดข้อห้ามการแสดงความคิดเห็นตามมาตรา 61 นั้นห้ามเฉพาะความเห็นที่มีลักษณะรุนแรง ปลุกกระตม ยุยงให้เกิดความแตกแยกในสังคมซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการลงประชามติเท่านั้น

ประเด็นที่สอง รัฐบาลไทยชี้แจงว่า ไม่ปรากฏว่ามีการเก็บสถิติการดำเนินคดีหมิ่นประมาทกับนักสิทธิมนุษยชน สื่อมวลชนหรือประชาชนในภาคประชาสังคม ทั้งนี้คงมีปัญหาคำถามไม่ชัดเจนของการกำหนดค่านิยามและขอบเขตของบุคคลแต่ละประเภทโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่จะถือว่าเป็นนักสิทธิมนุษยชน ส่วนพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 บัญญัติขึ้นเพื่อดำเนินคดีกับผู้ก่ออาชญากรรมด้านคอมพิวเตอร์เท่านั้น และบทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ก็สอดคล้องกับหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยอาชญากรรมทางไซเบอร์ (Convention on Cybercrime) โดยมีได้มี

บทบัญญัติอันจะเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกแต่อย่างใด

ประเด็นที่สาม รัฐบาลไทยระบุว่าได้ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนเอกชนเช่นเดียวกับประชาชนทุกคนในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองซึ่งประเทศไทยได้ประสบมาในช่วงระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ทำให้รัฐบาลต้องจำกัดสิทธิและเสรีภาพในบางเรื่องเพื่อป้องกันการเกิดความแตกแยกในสังคมและความขัดแย้งทางการเมือง โดยรัฐจะจำกัดการแสดงออกเฉพาะที่มีลักษณะที่เป็นการแสดงออกซึ่งความเกลียดชังต่อบุคคลอื่นอย่างรุนแรง และยืนยันว่ารัฐบาลให้ความสำคัญต่อการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างในเชิงสร้างสรรค์ซึ่งจะมีส่วนสำคัญต่อกระบวนการปฏิรูปประเทศ

ส่วนมาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จะไม่ใช้บังคับกับบุคคลที่แสดงออกซึ่งความเห็นทางการเมืองอย่างสันติ แต่มุ่งที่จะป้องกันการแสดงออกซึ่งความเกลียดชังที่กระตุ้นให้เกิดความรุนแรงในสังคม และประกาศคณะรักษาความสงบที่ 7/2557 และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 3/2558 มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐที่จำเป็นจะต้องจำกัดการรวมกลุ่มทางการเมืองตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปเท่านั้น

แม้การชี้แจงประเด็นข้อสงสัยต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ จะแสดงให้เห็นว่า การจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกของประชาชนในประเทศไทยเป็นการใช้อำนาจภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องและ สอดคล้องกับหลักแห่งการจำกัดเสรีภาพตามข้อกำหนดของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ประเทศไทยเป็นภาคีก็ตาม แต่ผู้เขียนเห็นว่า การใช้อำนาจรัฐยังคงไม่สอดคล้องกับหลักแห่งการจำกัดเสรีภาพของประชาชน เช่น การเลือกใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมหรือติดตามการจัดกิจกรรมครบรอบเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองต่าง ๆ การเสวนาประเด็นทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นด้วยการเผยแพร่หรือส่งต่อข้อความที่เกี่ยวข้องผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ การชุมนุมของกลุ่มบุคคลอย่างเข้มงวดนั้น เป็นการกระทำที่เกินความจำเป็นและไม่สอดคล้องคล้อยกับบริบทของสังคมที่ประชาชนอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบ

ประชาธิปไตยซึ่งให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพการดำเนินมาตรการทางกฎหมายอันส่งผลจำกัดเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนจึงต้องเป็นไปอย่างเคร่งครัดและอยู่ภายใต้หลักกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักการกระทำเท่าที่จำเป็นซึ่งกำหนดให้รัฐต้องเลือกใช้มาตรการทางกฎหมายขั้นต่ำที่สุดเพื่อจำกัดเสรีภาพของประชาชนและการใช้มาตรการเช่นนั้นต้องกระทำ “เท่าที่จำเป็น” เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่รัฐกำหนด เมื่อเหตุจำเป็นสิ้นสุดลงรัฐจะต้องยกเลิกการใช้มาตรการดังกล่าวเพื่อเป็นหลักประกันให้ประชาชนเชื่อมั่นว่า ตนมีและสามารถใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกได้อย่างอิสระปราศจากการแทรกแซง รัฐจึงควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้เสรีภาพภายใต้กรอบของกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องตีความกฎหมายซึ่งส่งผลเป็นการจำกัดเสรีภาพของประชาชนอย่างเคร่งครัดและมีมาตรฐานที่ชัดเจนเพื่อให้กระทบต่อประชาชนน้อยที่สุด หากรัฐตีความกฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างด้วยการขยายขอบเขตหรือลักษณะของการกระทำของประชาชนครอบคลุมถึงการกระทำที่มีได้ส่งผลโดยตรงต่อการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งรัฐแล้วย่อมจะส่งผลให้ประชาชนไม่กล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนอันจะเป็นการบ่อนทำลายรากฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตยในสังคมไทย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ได้รับการยอมรับทั้งในทางกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของรัฐว่าเป็นเสรีภาพที่เป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนด้วยการบัญญัติรับรองเสรีภาพดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยสาระสำคัญของการคุ้มครองและการจำกัดการใช้เสรีภาพสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ประเทศไทยเป็นภาคี

อย่างไรก็ดี การใช้อำนาจรัฐอันส่งผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนยังคงเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและแตกแยกในสังคมไทย ผู้เขียนเห็นว่า แม้การใช้อำนาจรัฐเพื่อดำเนินมาตรการทางกฎหมายที่ส่งผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนจะเป็นสิ่งที่อาจกระทำได้ภายใต้หลักของกฎหมาย แต่การใช้อำนาจเช่นนั้นจำเป็นต้องเป็นไปอย่างเคร่งครัดและมีความชอบด้วยกฎหมาย รัฐจะต้องตระหนักว่าการใช้อำนาจเป็นไปเพื่อคุ้มครองประโยชน์ร่วมกันของประชาชนในสังคมและความมั่นคงแห่งรัฐ การใช้มาตรการเช่นนั้นจึงต้องมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดระหว่างมาตรการการจำกัดเสรีภาพของประชาชนกับผลประโยชน์ส่วนรวมของรัฐ ในแง่มุมหนึ่งรัฐยังคงมีหน้าที่ที่ยึดมั่นต่อการเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอันเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยธำรงไว้ซึ่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เป็นรากฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาประเทศในทุกด้าน

ดังนั้น รัฐควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่จะส่งผลจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนไว้อย่างหลากหลายและชัดเจนเพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถเลือกบังคับใช้มาตรการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ประการสำคัญคือ รัฐต้องกำหนดให้เจ้าหน้าที่ต้องใช้มาตรการที่กระทบกระเทือนต่อการใช้เสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุดก่อนเสมอซึ่งจะช่วยลดปัญหาและความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ดุลพินิจที่ไม่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่รัฐได้ นอกจากนี้ รัฐจะต้องสร้างกลไกทางกฎหมายเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐโดยส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้กลไกดังกล่าวเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่าจะได้รับความเป็นธรรมโดยผ่านกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายของรัฐ

เอกสารอ้างอิง

คนโท ก้วนหัน. (2554). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลในระบบกฎหมายไทย, วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วนิดา แสงสารพันธ์. (2556). “ขอบเขตของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมาย”. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 6(2): 20-44.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2543). “เงื่อนไขในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน; “มาตรา” ในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย”. *วารสารนิติศาสตร์*, 30(2): 184-194.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2560). รายงานผลการตรวจสอบ ที่ 643/2560 เรื่อง สิทธิพลเมืองอันเกี่ยวเนื่องกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น กรณีเจ้าหน้าที่หน่วยงานความมั่นคงมีคำสั่งให้ขบวนการผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย (We Move) ยุติการจัดเวทีนำเสนอและรับฟังความคิดเห็นต่อร่างรัฐธรรมนูญ. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2560, จาก: <http://www.nhrc.or.th/getattachment/de6e32fc-4b2e-4b98-a50c-01ae87c0a4f6/รายงานผลการตรวจสอบ-ที่-643-2560-เรื่อง-สิทธิพลเมือง.aspx>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. *ประกาศคณะรักษาความสงบที่ 7/2557*. สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2560, จาก [http:// library2.parliament.go.th/giventake/content_ncpo/ncpo-annouce7-2557.pdf](http://library2.parliament.go.th/giventake/content_ncpo/ncpo-annouce7-2557.pdf)
- _____. คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 3/2558. สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2560, จาก http://library2.parliament.go.th/giventake/content_ncpo/ncpo-head-order3-2558.pdf.
- Center Not-for-Profit Law. *The Right to Freedom of Expression:Restrictions on a Foundational Right*. สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2560, จาก <http://www.icnl.org/research/trends/trends6-1.pdf?pdf=trends6-1>
- Office of The High Commissioner of United Nations. *Human Rights Committee Consideration of the Second Periodic Report of Thailand*. สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2560, จาก http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/THA/INT_CCPR_CSS_THA_26519_E.pdf.

_____. *List of issues in relation to the second periodic report of Thailand Addendum Replies of Thailand to the list of issues.* สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2560, จาก: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc>.